

עוד קשורה אתי? האם נשמת אדם שנפטר שומעת אתנו? מבוסס על לקו"ש טו/145 ואילך

גברת מילדרדר הונור הייתה במשך 30 שנה מורה לפסנתר בעיר דה מוין במדינת אייווה. ערב אחד דפק על דלת ביתה ילד בן 11, קראו לו רובי, וביקש להירשם לשיעורים במוסיקה. אמו המתינה ברכב ולא נכנסה ורובי סיפר שאמו חד-הורית והוא מאוד רוצה שהיא תשמע אותו מנגן. בדרך כלל העדיפה גברת הונור לקבל תלמידים בגיל צעיר ממנו, אבל משהו בילד הזה נגע בליבה והיא הסכימה.

מהר מאוד היא התחרטה. רובי היה חסר רגישות מוסיקלית, הוא לא תפס את המקצבים ולא היה רגיש לטונים. היא הייתה מוותרת עליו ברצון, אבל רובי לא נתן לה. הוא התמיד והתאמץ והתקדם בהדרגה כשכל הזמן הוא חוזר על משפט אחד: "אולי אימא שלי תשמע אותי פעם מנגן". יום אחד הפסיק רובי לבוא לשיעורים והיא שמחה בסתר לבה. בגיל המתבגר שלה, לא הייתה לה סבלנות לתלמידים מהסוג שלו.

כעבור זמן ערכה קונצרט לכל ההורים ושלחה הזמנה לביתו של רובי. הוא החזיר טלפון והתנצל שאמו מאוד חולה ולכן לא הופיע לשיעורים, אבל הוא רוצה להשתתף בקונצרט. "אני מבטיח להתאמן ואת תראי שיהיה בסדר".

הגיע הערב הגדול, ההופעה עברה נהדר ואז הגיע תורו של רובי. בגדיו היו מקומטים, שערו מדובלל והחלו לחישות בקהל: "למה אימא שלו לא הליבישה אותו לערב החגיגי?" רובי התיישב מול הפסנתר ודממה השתררה בקהל. נשמה חדשה התעברה בו. הוא ניגן את הקונצ'רטו מס. 21 של מוצרט וזה היה נפלא. אצבעותיו נעו באלגנטיות על הפסנתר, הן רקדו בעליזות לצליליו של המלחין האגדי. אחרי שש וחצי דקות הוא סיים בקרשנדו קולני והקהל הגיב במחאות. רובי הביישן לקח את המיקרופון וביקש לומר משהו: "חברים, אימא שלי הייתה חרשת, היא מעולם לא שמעה אותי, אבל קיננה בי תקווה שיום אחד היא תתחיל לשמוע ולהאזין לנגינה שלי. לפני כמה חודשים היא חלתה במחלה הנוראה, ולפני מספר ימים היא נפטרה. הבנתי שהערב היא בפעם הראשונה יכולה לשמוע אותי מנגן, אז התאמצתי לעשות את זה מיוחד..."

מצאתי את הסיפור ברחבי הרשת ואינני יודע אם התרחש במציאות, אבל הוא מצית את השאלה שכל אדם שנפרד מאדם יקר, מתענה ומתייסר בה: האם אותו אהוב עדיין שומע אותי? האם הוא יודע שאינני מפסיק להתגעגע? האם יש משהו שאני יכול לעשות למענו ולעילוי נשמתו?

המוות מכריח אותנו להתמודד עם אותם חלקים שאיננו אוהבים להתמודד איתם. אנחנו רגילים לבחון דברים פיזיים ומדידים, ואילו המוות מעורר גם אצל הרציונליים שבינינו מחשבות על מה שאינו פיזי, אינו נראה ואינו מדיד: האם משהו קיים מעבר למה שנראה בעינינו? האם יש משהו שאנחנו יכולים לעשות עבור מי שכבר איננו?

אנו רוצים לבחון את השאלה המורכבת הזו דרך התבוננות בפרט שאולי נראה פעוט, אבל הוא מרתק: **שם פרשתנו**. על פניו, אין דבר יותר הפוך, יותר מתריס ואפילו בבחינת 'לעג לרש' מאשר שם פרשתנו. הפרשה נקראת "חיי שרה", בעוד שאין בה אפילו מילה אחת אודות חיי שרה והיא מתחילה מהרגע שאחרי מותה הפתאומי והעצוב של שרה. חמור מכך: אנו נראה כי לאורך פסוקי הפרשה, שרה מתרחקת יותר ויותר והופכת לזיכרון רחוק מהדור הקודם. והשאלה המציקה היא מה לסיפור פטירה ול"חיי שרה"?

פרשת השבוע מתחילה עם סיפור פטירת שרה, האירוע שלדעת "רבינו יונה" במסכת אבות הוא הניסיון העשירי שעמד בפני אברהם אבינו. העובדה שזהו הניסיון האחרון מלמדת כי היה זה הקשה מכולם. הניסיון בחן את השאלה, האם אברהם ימשיך אחרי **מפח נפש והשפלה**? האם יתמסר לרצון ה' לאחר שהכול קרה הפוך והוא כביכול **ניזוק** מהמעשה הטוב ואף נאלץ להשפיל את כבודו בפני עפרון?

אברהם היה רגיל כל ימיו לשעוט קדימה. כשאברהם קפץ לאש של נמרוד או מסר את בנו לעקדה, הוא חולל פעולה חיובית והרואית של התקרבות לה'. הוא היה נתון תחת פרץ רגשות של הקרבת קרבן. אך

האירוע של פטירת שרה הפיל אותו אל קרקע המציאות והכריח אותו להתעמת עם ההיפך: שרה נפטרה בעקבות העקדה, והוא גם אמור להוציא ממון רב ולהשפיל את כבודו בפני עפרון כדי לקנות חלקת קרקע בארץ ישראל שהובטחה לו שנים רבות קודם מאת ה'.

1. מסכת אבות ה,ג: עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו. **פירוש רבינו יונה** - הניסיון העשירי: קבורת שרה. שנאמר לו 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה' - וכשמתה אשתו לא מצא מקום לקברה.

כך מבארים המפרשים את פשר אריכות הפסוקים אודות המשא ומתן שניהל אברהם עם עפרון, ולכאורה מה לדברי תורה ולסיפור סחר-מכר שאין בו משמעות תורנית?

מדרש הגדול: בוא וראה ענוותנותו של אברהם אבינו, שהבטיחו הקב"ה לתת לו ולזרעו את הארץ עד עולם ועכשיו לא מצא קבורה אלא **בדמים מרובים** – ולא הררה אחר מידותיו של הקב"ה ולא קרא תגר, ולא עוד אלא שדיבר עם יושבי הארץ **בענווה**, שאמר '**גר ותושב** אנכי עמכם'. אמר לו הקב"ה: אתה השפלת עצמך, חייך שאני אשימך אדון ונשיא עליהם.

ומאליה עולה השאלה מה בין סיפור מצער כזה ובין "חיי שרה"?

יתירה מכך: השאלה גדולה יותר לאור בחינת נושאי הפרשה. עושה רושם שמפסוק לפסוק, שרה מתרחקת מהתודעה והופכת להיות זיכרון רחוק מהעבר. הסיפור הראשון בפרשה הוא, כאמור, סיפור קניית המערה לקבורה שרה, מה שמעביר את שרה מאדם חי אל ההיפך מזה.

הסיפור השני הוא הליכת העבד להביא אישה ליצחק. החיים מוכרחים להימשך ואברהם עובר לבנות את הדור הבא. העבד מביא את רבקה ליצחק והסיפור מסתיים במילים – שהן אמנם דרך הטבע – אך קשות מבחינתה של שרה: "וינחם יצחק אחרי אמו – משמתה הוא מתנחם באשתו" (רש"י).

והסיפור החותם את הפרשה הוא הכואב ביותר: אברהם מתחנן שוב ומביא לביתו את קטורה. שרה הופכת באופן רשמי להיות דמות מהעבר. איך כל זה נכנס תחת הכותר "חיי שרה"? האם אין זה הפוך מתוכן הפרשה?!

ליקוטי שיחות טו/145: לא רק שאירועי הפרשה התרחשו אחרי פטירת שרה, אלא גם בתוכנם הם ההיפך מ'חיי שרה': בתחילת הפרשה מסופר על קניית המערה עבור קבורתה, הסיפור השני הוא הליכת העבד להביא את רבקה, שמסתיים ב'ותיה לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו' – 'משמתה הוא מתנחם באשתו', וקל וחומר העניין השלישי בפרשה – 'ויוסף אברהם וייקח אישה וגו'.

מעניין עוד לציין שזה לא המקרה היחיד. גם הפרשה האחרונה בספר בראשית עוסקת בפטירה, סיפור הסתלקותו של יעקב אבינו, והנה גם שם הפרשה היא "ויחי יעקב". גם כאן אפשר לראות שהדברים הם מכוונים: עם ישראל הופך את המוות לחיים – והשאלה היא מה טמון כאן?

ב. לפני שניכנס לעניין, נעלה עוד שאלה שהטרידה את הרמב"ן:

2. בראשית כג,ד: גר ותושב אנכי עמכם, תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי **מלפני**. **פסוק ח:** וידבר איתם לאמור, אם יש את נפשכם לקבור את מתי **מלפני** ופגעו לי בעפרון בן צחר.

מהי ההדגשה החוזרת אודות המת המונח לפניו? וכי היה מת אחר שלא הונח לפניו?!

רמב"ן: מלפני – טעמו, אני לא אקבור מתי בקבר אחר ... כי אם לא תעשו כן אקברנו בארון. או יהיה טעמו: מתי אשר הוא לפני ואני צריך למהר לקברו.

הרמב"ן עונה שני תירוצים שנראים דחוקים: א. אברהם התכוון להלחיץ אותם שלא יקבור את שרה במקום אחר, אלא ישאירה קבורה בארון. [זה תירוץ תמוה מאוד, שהרי קבורה באדמה היא מצווה משום כבוד המת]. ב. אברהם התכוון לזרזם לסגור את העסקה משום שמתו מוטל לפניו.

אולם אנו נביא לקמן ביאור מבריק בשמו של ה"כתב סופר", שמעניק פירוש מעמיק גם לשאלת הפתיחה: משמעות השם "חיי שרה". נפתח עם ביאור ראשון לשם "חיי שרה" מכמה ספרי ימינו, ואחר כך ביאור מיוחד במינו מתורתו של הרבי מליובאוויטש.

ג. בארצות הברית היו זוג הורים שעברו אסון נורא. לא עלינו ולא עליכם, בנם הצעיר נפטר באופן פתאומי. הבן היה כל עולמם והם לא היו מסוגלים להתנחם. הם לא מצאו טעם בהמשך החיים בלעדיו. הם הלכו לרבנים שונים וכל אחד ניחם בדברים אחרים. רב אחד אמר שהילד כיפר על עם ישראל בלכתו, רב אחר אמר שהוא היה גלגול של נשמה מדור קודם שהייתה צריכה להשלים תיקון של כמה שנים, ורב שלישי הסביר שמדובר בניסיון כואב שבא לבחון את אמונתם.

הדברים לא נכנסו לאוזניהם והם לא מצאו את האנרגיה להמשיך. ידיד קרוב עורר אותם ללכת אל הרבי מליובאוויטש. הם בכו והרבי בכה איתם יחד. לפתע פנה הרבי ושאל: "אם הבן שלכם היה עובר דירה למקום אחר בו אינכם יכולים לראות אותו – האם תחזיקו מעמד?" הם ענו "כן. זה יהיה עצוב וקשה אבל אפשרי". הרבי המשיך ושאל: "ואם יאמרו לכם שביכולתכם לשלוח חבילות לאותו מקום בו נמצא הבן ולהיות בטוחים שהוא מקבל אותם – האם תשלחו לו?" – "בוודאי, ענו ההורים". ובכן, אמר הרבי, "הבן שלכם נמצא בשמים והחבילות שתשלחו לו – כמו קדיש, משניות ומתן צדקה – יגיעו אליו ויעילו לנשמתו". בפעם הראשונה חשו ההורים עידוד. הם הבינו שהמוות הוא לא סוף הקיום, הוא סוג חדש של תקשורת. הוא לא גמר, אלא מעבר לעולם אחר.

על מנת להבין את המוות, בואו ננסה להבין תחילה את החיים. בריאת האדם מתוארת כך:

3. בראשית ב, ז: וַיִּצַר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָן מִן הָאֲדָמָה, וַיִּפַּח בְּאָפָיו נִשְׁמַת חַיִּים.

התורה מגדירה יסוד בסיסי: אנחנו מורכבים משני יסודות נפרדים: גוף ונפש (ואצל היהודי: "נשמה"). הגוף הוא לבוש, כמו בגד חיצוני, ובתוך הבגד שורה הנשמה. הבגד ומה שבתוכו הם שתי ישויות נפרדות, הם לא נוצרו כיחידה אחת, במהלך החיים אינם תלויים אחד בשני, וגם לאחר המוות חוזרים ומתפצלים כל אחד למקורו: הגוף שב לאדמה ממנה נוצר והנפש למקורה העליון ממנו באה.

עד כמה שמדובר בנושא מופשט, ניתן להמחיש אותו כך: הגוף הוא חומרת מחשב, הוא מבצע פעולות, אך הנפש היא התחושה הפנימית, היא ההרגשה החיונית של ה"אני". היא ההתלהבות והמרץ לזנק אל כל יום מחדש, כמו הרגשת הייאוש מדברים שלא הולכים. בואו ננסה לחשוב על מכשיר טלפון חכם עם תוכנת אנדרואיד גאונית שמתפקדת כאדם חי ובבון, היא מסוגלת לשוחח, לצחוק, לכעוס, להפגין עלבון או כאב כשדוקרים בה מחט – מה בכל זאת חסר בה? את הפעימה הנפשית, את תחושת ה"אני", את הבערה לעשות. הטלפון עושה עצמו כאילו הוא מרגיש, הוא יכול לומר לפי תכנון שכואב לו, אך לא כואב לו. אין בו את החיוניות הנפשית הרוטטת מבפנים.

המחשה נוספת¹: הגוף, כמו כל דבר פיזי, הוא מושג ציבורי ששייך לרשות הרבים. כל מה שאני יודע עליו, גם אחרים יכולים לדעת. ניתן למדוד, לכמת ולהעריך אותו. אולם הנפש היא הרשות הפרטית שלי. היא אותו עולם פנימי ששייך רק לי ואין דרך למדוד או לכמת אותו, אלו המחשבות, התחושות והזיכרונות, כאב בטן או תחושת דקירת מחט, כל אלו עומדות ברשותי הפרטית. המדע יכול לתצפת בדקירת המחט, אך אינו יכול לחוש את הכאב. היא ביטוי הנפש שלי.

סיפור: האדמו"ר הזקן, בעל התניא, החזיק על ידיו את נכדו הפעוט, מנחם מענדל, שהפך ברבות הימים להיות האדמו"ר הצמח צדק. הסבא שאל את הילד "איפה סבא?" הילד משך את זקנו של הסבא ואמר "הנה סבא". אמר האדמו"ר הזקן: "זה הזקן של סבא, איפה סבא?" הילד הצביע על המצח של הסבא: "הנה סבא". ושוב אמר האדמו"ר הזקן: "זה הראש של סבא ולא סבא". כך נמשך המשחק כשהילד מצביע על ידיו ורגליו של הסבא ואילו הסבא אומר "זה רק הגוף של סבא".

¹ מתוך 'הבעיה הפסיכופיסית', פרופסור ישעיהו ליבוביץ.

הילד ירד מהסבא והלך לשחק עם חבריו. לפתע שמע הסבא צעקה. הילד נפל וקיבל מכה. הוא רץ החוצה וחיבק את הילד באהבה גדולה. "הנה סבא, השיב הילד בהבעת ניצחון, הנה סבא!"...

אצל יהודי, ישנו ביטוי שלישי ועצמתי לקיומה של הנשמה: התשוקה אל-על, הכיסופים לנטוש את העולם הגשמי ולהיות חלק מהוויה רוחנית קדושה ומופשטת – זה הביטוי הטהור ביותר של הנשמה.

רבי חיים ויטאל, שער הקדושה א,א: נודע אל בעלי מדע כי גוף האדם אינו האדם עצמו, זה נקרא בשר האדם, אלא הגוף הוא לבוש בו תתלבש הנפש השכלית אשר היא האדם עצמו.

וכשם שהנפש והגוף נוצרו בשני שלבים, וגם לאורך החיים הם שני מרכיבים שפועלים יחד (כמו חומרה ותוכנה), כך הם נפרדים לאחר המוות וכל אחד שב אל המקום ממנו בא: כדברי קהלת: "וישוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה".

וכאן מגיע החידוש הנוסף והגדול מכולם: היהדות טוענת שלא רק שהנפש החיונית קיימת למעלה, אלא **נשאת קשורה עם העולם הזה**. היא מרגישה את הילדים, כואבת את כאבם, אפשר לגשת אל מקום הקבר ולהתחנן לעוררות רחמי הנשמה למעלה עלינו, והמעשים הטובים שעושים הילדים לעילוי נשמתה נרשמים לזכותה בעולם הבא². המקור החשוב לנושא הוא סיפור מדרשי מרטיט המובא במסכת כלה פ"ב ומועתק בתשובות אור זרוע (רבי משה בן יצחק מווינה, מגדולי רבני אשכנז לפני כ-800 שנה, מורו של המהר"ם מרוטנברג).

מעשה ברבי עקיבא שראה בחלומו אדם שהיה ערום ושחור כפחם, והיה סוחב על ראשו מטען גדול של קוצים ורץ כמרוצת הסוס. שאלו רבי עקיבא: מדוע עובד קשה כל כך? אם עבד אתה ואדונך עושה לך כך, אפדה אותך מידו, ואם עני אתה, אני מעשיר אותך. אמר אותו האיש: אל תעכבני, שמא ירגזו הממונים עלי. כיון ש'מת אני', ובכל יום ויום שולחים אותי לחטוב עצים ושורפין אותי בהם. אמר לו רבי עקיבא: מה היתה מלאכתך בעולם שבאת ממנו? אמר לו: גבאי המס הייתי, ונושא פנים לעשירים והורג עניים. אמר לו: כלום שמעת מן הממונים עליך אם יש לך תקנה? אמר לו: שמעתי מהם דבר שאינו יכול להיות, שאילו היה לי בן שעומד בקהל ואומר "ברכו את ה' המבורך", ועונין אחריו "ברוך ה' המבורך לעולם ועד" או יאמר קדיש - מיד מתירין אותי מן הפורענות. אולם עזבתי אשתי מעוברת, ואיני יודע אם ילדה זכר ומי ילמדו תורה.

הצטער רבי עקיבא צער גדול, והלך ושאל עליו. כיון שבא לאותו מקום, שאל אודות האיש ואמרו לו: ישחקו עצמותיו של אותו רשע. שאל על אשתו ואמרו לו: ימחה זכרה מן העולם. שאל על הבן, אמרו הרי ערל הוא ואפילו מצות מילה לא עשה. נטלו רבי עקיבא ומלו והושיבו לפניו, ולא היה מקבל תורה, עד שישב עליו ארבעים יום בתענית. אחר כך לימדו תורה וקריאת שמע ושמונה עשרה ברכות, והעמידו לפני הקהל ואמר "ברכו את ה' המבורך" וקדיש, ועוד לימדו משנה ותלמוד, הלכות ואגדות, עד שנתחכם מאוד והוא רבי נחום הפקולי (וכמה תלמידי חכמים יצאו ממנו). באותה שעה התירו המת מן הפורענות, ובא לרבי עקיבא בחלום, ואמר: יהי רצון שתנוח דעתך בגן עדן, כשם שהנחת את דעתי והצלתני מדין גהינם.

קעת נשוב אל השאלות בהן פתחנו: בכך מבארים ספרי ליקוט בני ימינו את שם הפרשה "חיי שרה" וכן "ויחי יעקב": ההדגשה היא כי שרה לא נגמרה, אלא **עברה לצורת חיים אחרת**. קודם היא חיה בתוך גוף ועכשיו הנשמה חיה למעלה והיא זקוקה ומתחננת למעשים של הילדים למטה.

² חשוב להעיר כי נוכחות הנשמה בעולם הזה לאחר הפטירה, איננה ייחודית לצדיקים, אלא כל נשמה ממשכה להיות קשורה עם יקיריה (ראו ברכות יח,ב). הזוהר מסביר (ב קמא,ב) כי בנפש יש שלוש דרגות – נפש, רוח ונשמה, בחינת "רוח ונשמה" מסתלקות למעלה ואילו "הנפש נוכחת בקבר ... ומתגלגלת בעולם הזה בין החיים כדי להתוודע לצערם ... וכשבני העולם בצער והולכים אל הקבר, הנפש מעוררת את בחינת ה'רוח' והרוח עולה ומעוררת את הנשמה והקב"ה חס על העולם".
אלא שאצל צדיקים שעיקר חייהם בעולם הייתה הנשמה הוא ברמה גבוהה יותר וגם בכוחם לפעול טוב.

בכך מבאר בעומק רב ה"כתב סופר" את ההדגשה "תנו לי אחוזת קבר ואקברה את מתי **מלפני**": אברהם מדגיש באזני עפרון כי הוא קובר **רק את הגוף המוטל לפניו**, אך בשום אופן **אינו נפרד מ"שרה"**, מאותו חלק נפשי שהייתה שרה אימנו. היא ממשיכה להתקיים בקרבו ובעולם העליון לעד³.

כתב סופר פרשתנו: 'ואקברה את מתי מלפני', ולקמן אמר 'ואקבור את מתי מלפני', ונראה לומר שצדיקים במיתתם קרויים חיים ומיתתם רק בגוף שאדם רואה בעיניו אבל הנשמה חיה וקיימת, והיינו 'מתי מלפני' – רק מה שלפני.

הנה קטע ממכתב מרגש ביותר שמסכם את הרעיון, במענה לאישה שבעלה נפל ל"ע מפגיעת פגז:

תורת מנחם, מנחם ציון/558: בצער נודעתי על דבר האסון בפטירת בעלה הי"ד, ויהי רצון אשר מכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצא את המשפחה. אביע בזה מהיגיון לבי כדי להקל הכאב ועכ"פ במקצת:

עיקר הקשר בין אדם לחברו החביב עליו, וכל שכן בין איש לאשתו ובנים לאביהם, אינו מצד הגוף שהוא בשר, גידים ועצמות, אלא מצד הנפש והרוח שהן עיקר האדם ומהותו. מובן אשר כדור רובה או רסיס פגז פוגעים בגוף, אבל אין ביכולתם להזיק או אפילו לגרוע בנפש ובנשמה. מיתה שנגמרה על ידי כדור עניינה הפסק בין הגוף והנשמה, אבל הנשמה ממשיכה בחיים, חיים נצחיים והיא ממשיכה בקשר עם בני המשפחה, מצטערת בצערם ושמחה בשמחתם ... מזה מובן גם שלנשמה תענוג מיוחד כאשר רואה את בני המשפחה מתאוששים מהאסון ומשתדלים ככל התלוי בהם לסדר חייהם באופן טוב ... ונחת רוח מיוחד כשהילדים מתחנכים בחינוך מתאים, לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים.

עד כאן רעיון אחד בנוגע לשם הפרשה "חיי שרה". מכאן נעבור לרעיון מופלא שתוכנו הוא קריאה **להמשיך את "חיי שרה" בעולם הזה**. שם הפרשה מעביר מסר כביר: מצווה על בני המשפחה להמשיך ולפעול את מורשתו של הנפטר ובכך להפוך את חייו ל**קיימים ונצחיים כאן בעולם הזה**.

ד. נפתח עם סיפור מרגש: דביר עמנואלוף, בן 22, היה החלל הראשון (ל"ע) במבצע "עופרת יצוקה". דביר היה יתום מאב ופטור משירות קרבי, אך התעקש להצטרף לחטיבת "גולני". רגע לפני שנכנסה החטיבה לרצועת עזה, הוא שלח מסרון לאמו: "לאימא הכי יקרה לי בעולם, תשמרו על עצמכם, מחזירים את הכבוד לעם ישראל". זמן קצר אחר כך הוא נהרג בקרבות הכניסה לעיר.

חלפו מספר חודשים וביום ההולדת של דביר, ו' אב, אמו, דליה, עלתה לקברו בהר הרצל. היא שבה לבדה לביתה הריק. לבדה – ממש. בעלה נפטר, דביר נהרג ובנותיה לא היו בבית. הריקנות צרחה מכל פינה והיא חשה בודדה כמו שלא הייתה מעולם. בלב נשבר היא פנתה לקב"ה וביקשה סימן שהוא עמה. אות כלשהו שיש טעם בחייה.

חלפו שבועיים והיא יצאה עם הבת שלה לסיבוב ב"יריד חוצות היוצר" בירושלים. התקיימה שם הופעה והם התיישבו על הטריבונות. פתאום חשה מישהו נוגע בכתפה. היא הסתובבה וראתה ילד בן שנתיים עם שער זהוב. "איך קוראים לך?" - "אשל". "אולי תרצה להיות חבר שלי", - "כן", ענה אשל וירד שורה בטריבונה להתיישב על ידה. אחרי כמה דקות קרא לו אביו: "אשל, בוא תעלה לידי וליד דביר". היא שמעה את השם "דביר" והסתקרנה. היה שם תינוק בן חצי שנה ששכב בעגלה. היא הרגישה סקרנות בלתי מובנת ושאלה למה קראו לו דביר?

³ **בהמשך ליסוד הזה ביאר הרבי כמה רעיונות לאורך השנים:** 1. במכתבו הידוע לאלוף אריאל שרון כנחמה על מות בנו, ביאר את הלשון "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים": כשם שחורבן ירושלים התרחש רק ברובד הפיזי אך ירושלים הרוחנית קיימת בקרבנו ובעולם הרוחני, כך גם בהסתלקות הנפש. 2. ראו תורת מנחם תשכ"א/396 שהביטוי "אפטר לייף" [אחרי החיים] אינו מתאים, משום שהחיים ממשיכים רק באופן שונה. הרבי הביא דוגמה לכך מעולם הפיזיקה, שכיום ידוע שהחומר אינו מתכלה ורק משנה צורה. 3. בלקו"ש כו/תצווה מבאר בכך את הלשון "ואתה תצווה" אף ששמו של משה אינו מוזכר בפרשה, אלא שה"שם" – הגילוי של האדם נעלם אחרי פטירתו, אך ה"ואתה" – המהות שלו נותרת פעילה בעולם.

"על שם דביר עמנואלוף, החלל הראשון במבצע עופרת יצוקה, הסיפור האישי שלו נגע לליבנו והחלטנו להמשיך את דרכו ולקרוא לילד בשמו!"...

הפרשה נקראת "חיי שרה" כדי להעביר מסר כביר: **כאשר ממשיכים את מורשתו של אדם – הוא לא באמת מת. הוא ממשיך לחיות ביתר עוצמה גם אחרי מותו.** דבר אמתי אינו יכול להיפסק ולכן חייה של שרה המשיכו בכל התוקף גם לאחר לכתה. ולמעשה, זה הסיפור הגדול של הפרשה: נקרא שוב ונשים לב לדבר מופלא: כל מהלך הפרשה מתאר איך **אברהם עבר להגשים את חלום חייה של שרה, את כל מה שניסתה לעשות במהלך חייה ולא הספיקה.**

לאורך חיי שרה, היה פעור וויכוח תהומי בינה ובין אברהם: אברהם הוא "אב המון גויים", השליחות שלו הייתה אוניברסאלית: להביא את בשורת האמונה באל אחד **לכל באי עולם**, יהודים ומי שאינם כאלו. האמונה של אברהם מקובלת כיום על בני שלוש הדתות ואינה ייחודית רק לבני העם היהודי. יתירה מכך: לאברהם יש **שני ילדים ושלוש נשים**: ילדו הגדול של אברהם הוא "ישמעאל", אברהם אהב אותו מאוד וביקש "לו ישמעאל יחיה לפניך" (כפי שהארכנו בשבוע שעבר), ואברהם היה נשוי **לשלוש נשים שבאו מכל קצות האנושות.** מדרש ילקוט שמעוני (איוב ח סימן תתקד) מביא ששרה הייתה מזרעו של שם, קטורה מזרעו של יפת, והגר מזרעו של חם.

שרה, לעומת זאת, הייתה פרטיקולארית, היה לה **ילד אחד ובעל אחד.** כל עולמה היה הקמת העם היהודי. בעוד שאברהם הוא אבי המון גויים, שרה היא אם העם היהודי. כל חייה היו להקים את זרעו של יצחק. העימות בין אברהם ושרה הגיע לשיא כאשר שרה רואה את ישמעאל "מצחק" עם יצחק והיא נחרדת. היא תובעת מאברהם לגרש את הפרחח מיד מהבית, אך אברהם מסרב בתוקף. העימות בין הקמת האומות להקמת העם היהודי מגיע לשיא – ורק הקב"ה מכריע ועושה שלום בית.

ובעוד שלאורך חייה של שרה, אברהם התעמת אתה, לאחר מותה עזב אברהם את דרכו האישית ועבר להגשים את חלום חייה של שרה. להגשים עבורה את מה שלא הספיקה בעצמה. להמשיך הלאה את "חיי שרה". כעת נקרא שוב את שלוש סיפורי הפרשה שהזכרו בתחילה: הסיפור הראשון מספר על קניית מערת המכפלה בארץ ישראל. זה **הנכס הראשון בהיסטוריה שנקנה עבור העם היהודי.** הרעיון היהודי הפך מאידיאה, משאיפה, לטאבו וקושאן נדלנ"י בארץ. הסיפור השני מספר איך אברהם שולח את העבד למרחקים להביא את רבקה, והתורה מסיימת "ויביאה האוהלה שרה אמו". לומר שנוצר המשך לשרה. נמצאה הנפש היחידה בעולם שיכולה להמשיך את משימת חייה של אימנו הראשונה. (ואכן, רבקה אוהבת את **יעקב**, כמו ששרה אוהבת את יצחק).

והסיפור השלישי והמרשים ביותר הוא, שאברהם מתחתן עם הגר וילד ממנה שישה ילדים – אך התורה מסיימת: "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפילגשים נתן מתנות וישלחם מעל בנו". כאן אברהם מכריע באופן סופי בעד זרעה של שרה. כתיבת צוואה היא רגע שאי אפשר לטייח בו. זה בדיוק האירוע בו חייב אברהם להכריע אחת ולתמיד: שרה או הגר? שרה או קטורה? יצחק או ישמעאל? **והוא מכריע בדרכה של שרה.**

ולכן אין פלא שהפרשה נקראת "חיי שרה": משום שכאן הגיעו לשיא חייה של שרה. חיים אמתיים, כאלו שלא פוסקים, שלא נגמרים, שממשיכים לפעום בחום גם כשהמפעיל עצמו כבר איננו⁴.

4. תוכן מליקוטי שיחות טו/147 ואילך: אברהם היה גם אביו של ישמעאל, זה היה בנו הגדול, ועד שכאשר נאמר 'בן יחידך אשר אהבת' אומר אברהם 'את שניהם אני אוהב ושניהם יחידים לי'. שכן אברהם הוא לא רק אבי העם היהודי, אלא 'אב המון גויים', 'אב לכל העולם'. שרה, לעומת זאת, הייתה רק אמו של יצחק, היא מקימת העם היהודי, ולכן תבעה מאברהם 'גרש את בן האמה הזאת כי לא יירש עם בני עם יצחק'.

⁴ קראתי פעם על בני משפחה שהתווכחו על נוסח המצבה של ההורים. הם לא הצליחו להכריע וכתבו לרבי הרבי ענה שיש שני סוגי מצבות: מצבת אבן דוממת בבית הקברות, ו'מצבה חיה' בדמות התנהגותם של הילדים. לכן אם משהו איננו מרוצה מנוסח המצבה הדוממת, הוא יכול להתנהג באופן טוב יותר לזכרם של ההורים, ובכך לערוך מצבה חיה עם הדמות החשובה בעיניו.

והנקודה הזאת בולטת לאורך כל פסוקי הפרשה: מערת המכפלה הייתה מקום קבורתם של אבות האנושות, אדם וחווה, ולכן שייכת לכאורה לכל באי עולם, אולם אברהם קונה אותה עבור שרה ועבור זרעה היהודי. אחר כך אברהם נמנע מלשדך את יצחק עם בתו של אליעזר, על אף רומם מעלתו, משום ש'אין ארור מדבק בברוך'. ובסוף הפרשה נאמר: 'וייתן אברהם את כל אשר לו ולבני הפילגשים נתן מתנות וישלחם מעל פניו'.

קראתי פעם וארט יפה על דרך זה: הפטרת הפרשה מספרת על המאמצים של אדוניהו למלוך תחת דוד, וההחלטה של דוד להכתיר את שלמה אחריו. ההפטרה מסתיימת בקריאת בת שבע, אם דוד: "יחי אדוני המלך דוד לעולם". אך מה הקשר בין הקריאה ובין הסיפור? וכיצד יכול אדם לחיות "לעולם"? במיוחד שדוד היה זקן מאוד כמסופר בהפטרה עצמה, ומת תקופה קצרה אחר כך?

בת שבע התכוונה כך: לאחר שדוד הכתיר בן ראוי שימשיך אחריו, הוא יחיה לעולם! המורשת שלו תתקיים לנצח. לא יהיה לה הפסק ואלו החיים האמתיים.

אי אפשר לסיים בלי להתייחס למאורע שיציין העולם היהודי בסוף השבוע הזה: כנס השלוחים העולמי של שלוחי הרבי מליובאוויטש. כל מי שזכה להשתתף שם יודע שהתחושה היא אחת: "חיי שרה". "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", ההצלחה של השלוחים, העובדה שהם עומדים בצדקותם וביראת השמים שלהם ומחנכים דורות של חסידים כמותם בתוך החורים הרחוקים והנידחים ביותר בעולם – היא הביטוי העוצמתי ביותר לכך שלא עזב הרועה את צאן מרעיתו ומעתיר על כולנו לגאולה פרטית וגאולה כללית כפשוטו בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרגל יום היארצייט
למרת שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**